

**INKULUMO KANGQONGQOSHE WEZOKUTHUTHA, UKUPHEPHA
NOKUXHUMANISA UMPHAKATHI KWAZULU-NATAL UMNUZ WILLIES
MCHUNU ENKONZWENI YOMNGCWABO KWADLAMINI OPHONGOLO
NGESONTO MHLAKA 09 OCTOBER 2011**

Mangibonge mphathi wohlelo;

Abefundisi;

Ubuholi bendawo ngezigaba zabo;

Ngokukhethekile ngibingelele umndeni nezihlobo zaKwaDlamini;

Bese ngibingelela umphakathi wonke;

Ngithi ngiyanibingelela egameni leNkosi.

Siyabonga kakhulu kuthi egameni likaHulumeni, ikakhulukazi uMnyango wezokuThutha KwaZulu-Natal, sithole leli thuba lokuba yingxenye yale nkonzo yokuphelezela izingane zethu ezisishiye kabuhlungu ngale ndlela.

Siyabonga kakhulu nasemphekathini ophumelele ngobuningi bawo ukuzozimazisa umndeni nokukhombisa ukuthi njengabantu, kuyisiko-mpilo lethu ukuthi ezikhathini ezinjena sibe munye sibambane ngezandla.

Siyakukhuthaza kakhulu lokho, sithi ubuntu kunjalo ngoba enikwenzile kukhulu kulo mndeni waKwaDlamini ovelelwe yilo mshophi. Siyabonga kunina nonke.

Mphathi wohlelo nabefundisi bami, izolo besiseMshwati ngaseMgungundlovu enkonzweni yokuphelezela abantu abayishumi nanhlanu abasishiye engozini yomgwaqo. Njengoba silapha namhlanje, sesiyazibuza nje futhi ukuthi engabe kuleli viki elizayo sizobe sikuphi.

Njengabaholi kuHulumeni sesizithola senza umsebenzi esasingakaze sicabange ukuthi kungagcina sekuyiwona oyinto yemihla ngemihla, ukuhambela izinkonzo lapho kubhubhe khona abantu emgwaqeni.

Kule nkonzo ebesikuyona izolo ngize ngabeka ukuthi nakuba ngingeyena umuntu owazi kahle iBhayibheli ngezehluko namavesi njengoba kunjalo, kodwa kukhona isahluko engisaziyo u-Isaya 5: 1-7 lapho phakathi kwamanye amazwi ashiwoyo kuthiwa:

“Nganginesivini sewayini egqumeni elivundileyo lapho ngangitshale izithombo zekhethelo. Ngangethembe ukuthi sizothela amagrebhisi amnandi, kepha sathela amuncu. Manje-ke nina bantu yahlulelani phakathi kwami nesivini sami. Yini okumele yenziwe ngesivini sami engingakwenzanga”?

Lo mbhalo ngiwuthola ungithinta kakhulu manje ngoba thina njengoHulumeni sesenze konke satshala imbewu yekhethelo kwezokuphepha emgwaqeni, kodwa sibona abantu bakithi besinikeza izithelo ezimuncu njengoba sisahambela izinkonzo ezinjengalezi izikhathi zilandelana.

Siyazibuza-ke ukuthi ngempela kungani kuthi lapho sithembe ukuthi sizothola izithelo ezimnandi kepha sithole ezimuncu kanje? Siyazibuza ukuthi ngempela kanti kwakhala nyonini emigwaqeni yethu.

Imigwaqo yethu kulezi zinyanga ezimbalwa nje isiphenduke isigodi sokufa uqobo. Angisayiphathi-ke njengoba sibheke emaholidini kaKhisimusi, sesiyazibuza siyaziphendula ukuthi kuzoba njani kumanje kunje?

Bheka nje ishwa nehlazo esibhekene nalo lapha, kusukela mhlaka 1 August 2011 kuze kube manje selahlekelwe ngabantu abangaphezulu kuka-720 esifundazweni sethu. Lesi yisibalo esikhulu kabi sabantu abafa ngezinyanga ezimbili nje kuphela.

Abantu bakithi bafa ngabahlanu ngashumi ngangaphezulu ngesikhathi esisodwa. Iviki neviki umuntu usehlale ecabanga ukuthi engabe kuleli bangaki esizobavalelisa, kuphi khona?

This is wrong and unacceptable. NjengoHulumeni asikwamukeli lokhu – sithi kudingeka izinyathelo ezinqala ukuze siqande lesi simo.

Konke lokhu kwenzeka nje, uHulumeni usebe nemikhankaso eminingi eqwashisa ngokuphepha emgwaqeni. Kule mikhankaso kuphinda kusetshenziswe zona izimali kuchitheke nesikhathi esiningi kuncengwa abantu ukuba baziphathe kahle emgwaqeni.

Sikhuluma nje, akekho umuntu ogunyazwa ukuba ashayele imoto engaqalanga wafunda yonke imithetho nezimpawu zomgwaqo ukuze kube nesiqiniseko sokuthi ngeke enze ingozi emgwaqeni. Okusho ukuthi akekho ovunyelwe ukungena esteringini engenazo izincwadi zokushayela.

Kodwa uma umuntu esefundile waphasa wathola igunya lokushayela, ukhohlwa yiyo yonke le mithetho, ikakhulukazi nalona wokuthi ungashayeli uphuzile osuqede abantu abaningi emgwaqeni.

Ngenxa yokwepfulwa kwale mithetho, uHulumeni uphinda achithe imali eningi eqeqesha aphinde aholele amaphoyisa azogada izephulamthetho emgwaqeni. Manje yini-ke bakwethu okumele yenziwe futhi yenziwe ngubani?

Iyasikhathaza kakhulu into evezwa ucwaningo lwethu ukuthi abantu abafa emigwaqeni yezwe lethu iningi labo yintsha eneminyaka ephakathi kuka-18 no-35 ubudala. Kokunye kuze kwehlele nangaphansi kuka-18 njengoba sazi ukuthi nalaba asebenjena kwi-stage sokukhula abafuni ukusalela emuva uma kwenziwa imikhuba yobumnandi obugcina sebuyizinyembezi.

Akekho umuntu esithi uyena ofanelwe ngukufa emgwaqeni, kodwa ngimangele nje ukuthola ukuthi nalapha umuntu omdala kunabo bonke ubeno-24 kuthi omncane abe no-13 iminyaka yobudala.

Njengesifundazwe saKwaZulu-Natal, sesiphumele obala sathi siweseka ngokuphelele umkhankaso wokuba kwehliswe umgomo wejubane lisuke ku-120 km/h liye ku-100 km/h emigwaqeni yaleli lizwe.

Okusempeleni kuningi esesijube ikomiti lethu lezokuphepha emgwaqeni ukuba likubheke ukuze silwe nale nkinga yokwephulwa kwemithetho yomgwaqo, okudala izingozi.

Njengamanje sesibheka ukuthi singakwazi yini ukubamba ngempumelelo izimoto zabantu abaphula imithetho bephindelela. Sizobuye sibheke nokuthi ngeke yini sikwazi ukudlulisela ezinhlakeni zokuxoxisana kuzwelonke, udaba lokuthi izimoto, ikakhulukazi ezithwala umphakathi, zinswinywe zingakwazi ukudlula ejubaneni elinqunyelwe.

Okunye futhi esikusekela ngokuphelele, ngukushintsha kweNational Prosecuting Authority (NPA) indlela ababheka ngayo amacala athinta ukufa kwabantu emgwaqeni.

Kuyinkolelo yethu ukuthi amacala okubulala ngokungenhloso kumele athathwe njengawokubulala uma kubonakala ukuthi abantu babulawe ubudedengu bomshayeli okufanayo nokwenza into ngamabomu noma ngenhloso.

Kuthina umshayeli obudedengu, onganaki futhi ongenandaba nomphumela wezenzo nokuziphatha kwakhe emgwaqeni uyafana nomuntu obulale omunye umuntu ngenhloso ngoba uyayazi imiphumela yokwephulwa kwemithetho yomgwaqo.

Uyabona nje kule ngozi yaseMgungundlovu ebengikhuluma ngayo, umshayeli wetekisi ugcine ebekwe amacala okubulala. Nakwenye ingozi eyenzeke eKokstad ngo-August, umshayeli wetekisi wagcina ebekwe amacala okubulala.

Lokhu sikubona kuzothumela umyalezo oqinile manje kulabo abashayela umathanda bese bebulala abantu emgwaqeni.

Likhona-ke nethimba esesilisungulile elibizwa nge-Red Spot Team elakhiwe ngamalungu asemkatshubomvu ophiko lwe-Special Operations Unit, oluhlanganisa namalungu kaShanela.

Laba bazobhekana nalezo zindawo ezihlonzwe njengezihlaselwa kakhulu izingozi, bafike balekelele amaphoyisa endawo ekuqiniseni umthetho.

Kodwa-ke njengoHulumeni sihlale sizivulile izandla ukwamukela noma yiziphi izincomo uma zihlose ukusiza izimpilo zabantu. Yingakho nasekuqaleni konyaka sabiza ingqungquthela ehlanganise zonke izinhlaka ezithintekayo kwezokuphepha emgwaqeni ukuze siqhamuke namasu okunqanda izingozi.

Mangiphinde ngizwakalise ukuxolisa emndenini ukuthi siyaphoqeka ukuthi sikhulume kanje ezinkonzweni ezinjengalezi. Izehlakalo ezinjengalezi yizo esigcina sesifunda kuzona.

Sithi-ke siyazi futhi ukuthi amalungu emindeni esizowaduduza yiwona asenkingeni enkulu ngoba kuwona kufana nokuthi kuxebuke inyama. Okusempeleni awekho amagama nemali noma impahla okungavala isikhala somuntu ekhaya.

Kodwa njengoHulumeni siyaye silekelele emindenini uma kuvele izinhlekelele ezinjengalena, sisebenzisa usizo lwesikhwama sezingozi i-Road Accident Fund (RAF). Masibonge ukubambisana esikutholile khona lapha emndenini ngenkathi senza zonke izinhlelo.

Mangithathe leli thuba ngithi egameni likaHulumeni waKwaZulu-Natal sifisa ukuthi dudu kunina ngokulahlekelwa:

Nontobeko Dlamini	(24)
Sphephelo Dlamini	(13)
Siphokuhle Dlamini	(19)
Ntokozo Dlamini	(24)
Sibusiso Dlamini	iminyaka ebesingakayitholi.

Masiphinde sibonge ngethuba sithembe ukuthi iNkosi izosigcina siphephe ezingozini zomgwaqo kusuka manje size sibone unyaka ozayo ka-2012 neminye elandelayo.

Ngiyabonga.